

ROZDZIAŁ 19

Przedsiębiorczość młodych Ukraińców w Polsce

Entrepreneurship of Young Ukrainians in Poland

PAWEŁ KŁOBUKOWSKI¹, YAROSLAVA VASYLCHENKO

¹Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski

ABSTRAKT: W wyniku wojny na Ukrainie wielu obywateli tego kraju emigrowało do Polski, co przyczyniło się do wzbogacenia polskiego rynku pracy o młodych przedsiębiorczych migrantów. Celem niniejszego rozdziału jest analiza przedsiębiorczości Ukraińców w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem ich motywacji, wyzwań oraz perspektyw rozwoju. W badaniu zastosowano metodologię półstrukturalnych wywiadów z sześcioma młodymi przedsiębiorcami z Ukrainy, którzy osiedlili się w Warszawie, co pozwoliło na głębsze zrozumienie ich doświadczeń oraz decyzji zakupu i prowadzenia działalności gospodarczej. Wyniki wskazują, że decyzje o założeniu firm były głównie motywowane względami ekonomicznymi, ale także społecznymi i kulturowymi. Warszawa, jako centrum biznesowe, stała się naturalnym miejscem działalności dla migrantów, którzy doceniają wsparcie instytucjonalne oraz szerokie możliwości rozwoju. W badaniu ujawniły się zmiany w postrzeganiu Ukraińców przez Polaków i pokazała się rola migracji przedsiębiorczej we wzbogaceniu polskiego rynku pracy oraz w integracji społecznej. Wnioski wskazują na potrzebę dalszych badań nad przedsiębiorczością migrantów, które mogą przyczynić się do lepszego zrozumienia dynamiki gospodarczej oraz wspierać innowacyjność i różnorodność w Polsce.

SŁOWA KLUCZOWE: przedsiębiorczość migrantów, Ukraińcy w Polsce, motywacje przedsiębiorcze, wyzwania migrantów, rozwój przedsiębiorczości,

Warszawa, migracja gospodarcza, integracja społeczna, rynek pracy, innowacyjność

ABSTRACT: As a result of the war in Ukraine, many citizens of the country migrated to Poland, enriching the Polish labour market with young, entrepreneurial migrants. The chapter aims to analyse the entrepreneurship of Ukrainians in Poland, with a particular focus on their motivations, challenges, and development prospects. The methodology used is based on semi-structured interviews with six young Ukrainian entrepreneurs who settled in Warsaw, allowing for a deeper understanding of their experiences and decisions regarding business establishment. The results indicate that decisions to start businesses were primarily motivated by economic reasons, but also by social and cultural factors. Warsaw, as a business hub, has become a natural place for migrant entrepreneurs who appreciate institutional support and opportunities for growth. The study also reveals changes in the perception of Ukrainians by Poles, highlighting the importance of entrepreneurial migration for enriching the Polish market and fostering social integration. The conclusions emphasize the need for further research on migrant entrepreneurship, which may contribute to a better understanding of economic dynamics and support innovation and diversity in Poland.

KEYWORDS: migrant entrepreneurship, Ukrainians in Poland, entrepreneurial motivations, migrant challenges, business development, Warsaw, economic migration, social integration, labour market, innovation

Wstęp

Przedsiębiorczość młodych Ukraińców w Polsce to zjawisko o rosnącym znaczeniu w kontekście społeczno-ekonomicznym, szczególnie po 2022 roku, kiedy to konflikt zbrojny w Ukrainie wymusił migrację wielu obywateli tego kraju do Polski. Wraz z napływem młodych ambitnych i przedsiębiorczych osób polska gospodarka zyskała nowych uczestników rynku pracy, którzy przyczyniają się do tworzenia miejsc pracy, wzrostu innowacyjności oraz budowy transnarodowych sieci gospodarczych. Zjawisko to jest szczególnie istotne w Warszawie, która stała się centrum

działań biznesowych oraz miejscem dynamicznego rozwoju wielu młodych migrantów.

Celem rozdziału jest analiza przedsiębiorczości młodych Ukraińców w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem ich motywacji, wyzwań oraz perspektyw rozwoju. W rozdziale skoncentrowano się na identyfikacji czynników, które wpłynęły na decyzje migracyjne, a także na procesy zakładania działalności gospodarczej przez młodych migrantów. Dodatkowym celem jest przedstawienie wyników badań jakościowych, które umożliwiają lepsze zrozumienie realiów prowadzenia działalności gospodarczej przez młodych Ukraińców w Polsce.

Rozdział powstał na podstawie materiałów oraz *case studies* omawianych podczas zajęć przedsiębiorczości w ramach programu Uniwersytet Warszawski dla Ukrainy (2023 rok). Program ten, zainicjowany dla spełnienia oczekiwań obywateli Ukrainy przybyłych do Polski po 24 lutego 2022 roku, miał na celu udzielenie szerokiego wsparcia edukacyjnego, zawodowego i integracyjnego.

Zajęcia prowadzone w ramach programu, w tym spotkanie z młodą ukraińską przedsiębiorczynią Yaroslavą Vasylenko, dostarczyły cennych przykładów migracyjnej przedsiębiorczości. Tematyka przedsiębiorczości migrantów jest szczególnie istotna w kontekście gospodarczym, ponieważ przyczynia się do tworzenia miejsc pracy i wzmacnia gospodarki krajów przyjmujących (Kerr, Kerr 2016; Hart, Bonner, Levie 2016).

W Polsce przedsiębiorczość migrantów, w tym Ukraińców, nie budziła dużego zainteresowania badawczego (Glinka 2018a). Można przypuszczać, że było to spowodowane brakiem popularności naszego kraju jako celu migracji. Jednak w ostatnich latach trend ten uległ gwałtownej zmianie, bo został wzmocniony wybuchem wojny w Ukrainie. Zjawisko przedsiębiorczości migrantów warto jest uwagi ze względów ekonomicznych (Kerr, Kerr 2016; Hart, Bonner, Levie 2016) w kontekście tworzenia miejsc pracy i budowania bogactwa.

19.1. Metodyka badań

Badanie prowadzono od stycznia do marca 2023 roku i miało charakter jakościowy. Zastosowano metodę wywiadów półustrukturyzowanych, co pozwoliło na uzyskanie szczegółowych informacji o doświadczeniu badanych osób.

Respondentów pozyskano za pośrednictwem sieci kontaktów osobistych. Próbę badawczą stanowiło sześć osób pochodzenia ukraińskiego, mieszkających w Warszawie i prowadzących działalność gospodarczą w Polsce. W grupie tej znalazły się trzy kobiety i trzech mężczyźni w wieku 25–30 lat. Łączyło ich miejsce zamieszkania oraz status zawodowy (przedsiębiorca). Wywiady dotyczyły takich kwestii, jak: motywacja do migracji, proces zakładania firmy, napotykanne wyzwania oraz plany.

Wyniki badań wskazują, że decyzje o założeniu działalności gospodarczej były motywowane głównie względami ekonomicznymi, ale istotną rolę odegrały również czynniki społeczne i kulturowe. Interpretacja tych wyników pozwala lepiej zrozumieć zjawisko przedsiębiorczości migrantów w Polsce oraz wpływ działań takich jak program Uniwersytet Warszawski dla Ukrainy na aktywizację zawodową młodych Ukraińców.

Aby osiągnąć założenia badawcze sformułowano następujące pytania badawcze, które miały na celu wyjaśnienie głównych zagadnień związanych z przedsiębiorczością młodych Ukraińców w Polsce:

1. Jakie czynniki miały wpływ na decyzje o emigracji do Polski młodych ludzi z Ukrainy?
2. Jakie są powody i motywacje do założenia własnej działalności gospodarczej?
3. Jakie czynniki wpłynęły na decyzję o założeniu przez młodych Ukraińców działalności gospodarczej w Polsce?
4. Jakie trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej napotykają młodzi Ukraińcy?
5. Czy młodzi ukraińscy przedsiębiorcy wiążą swoją przyszłość z Polską?
6. Dlaczego Warszawa, jako stolica Polski, stała się wyborem miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej dla badanych respondentów?

Powyższe pytania posłużyły jako ramy analityczne umożliwiające zrozumienie zarówno indywidualnych doświadczeń badanych, jak i szerszego kontekstu przedsiębiorczości migrantów w Polsce. Odpowiedzi na te pytania pozwoliły nie tylko na identyfikację głównych motywacji i wyzwań, ale również na wyciągnięcie wniosków z wpływu migracji na ich zawodowy i osobisty rozwój.

19.2. Przedsiębiorczość wśród imigrantów z Ukrainy do Polski

19.2.1. Czym jest migracja?

Migracja rozumiana jako proces przemieszczania się ludzi towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów. Słowo „migracja” wywodzi się z łacińskiego *migratio*, co oznacza „wędrowkę” (Zawadzka 1998). W literaturze naukowej proces migracji podlega różnorodnym klasyfikacjom, uwzględniającym takie kryteria, jak: geografia, czas trwania, wzorce ruchów migracyjnych, podejmowane decyzje, uwarunkowania prawne oraz przyczyny migracji.

Migracja międzynarodowa przybiera różne formy (Kacperska i in. 2019), w zależności od celu i charakteru przemieszczania, a najważniejsze z nich to:

- emigracja – proces opuszczania kraju ojczystego i osiedlenia się w innym państwie, na stałe lub czasowo
- imigracja – zjawisko odwrotne, oznaczające napływ ludzi do danego kraju w celu osiedlenia się tam na stałe lub na określony czas.

Zjawisko migracji ma charakter wielowymiarowy i może być motywowane różnymi przyczynami. Poza względami ekonomicznymi, jak poszukiwanie lepszych warunków życia lub zatrudnienia, migracja może wynikać z przyczyn politycznych, jak: konflikty zbrojne, prześladowania lub brak stabilności politycznej. Równie istotnymi czynnikami są aspekty społeczne, np. chęć połączenia z rodziną, a także kulturowe związane z możliwością rozwoju osobistego, edukacji lub realizacji życiowych aspiracji.

W migracji z Ukrainy do Polski ważne są zarówno motywacje ekonomiczne, jak i polityczne oraz społeczne. Początkowo, w latach 90. XX wieku, migracja Ukraińców do Polski była napędzana przede wszystkim trudną sytuacją gospodarczą w Ukrainie, obejmującą recesję, wysoką inflację, bezrobocie oraz destabilizację systemu finansowego. W następnych latach na intensywność migracji zaczęły wpływać również inne czynniki, jak: liberalizacja polskiego prawa imigracyjnego, rozwój rynku pracy, bliskość kulturowa oraz wydarzenia polityczne, jak euromajdan czy wojna w Donbasie.

19.2.2. Przedsiębiorczość

Przedsiębiorczość to zagadnienie, które w literaturze naukowej jest różnie definiowane, jednak wiele współczesnych definicji koncentruje się na dwóch elementach: szansach i zasobach. Według Timmonsa (1999), przedsiębiorczość to „pogoń za okazjami bez uwzględnienia ograniczeń stwarzanych przez zasoby obecnie kontrolowane” (Timmons 1999: 329). Taka perspektywa wskazuje, że najbardziej przedsiębiorczy są ci, którzy podejmują działania nawet w razie braku środków materialnych.

Inna popularna definicja, zaproponowana przez Shane’a i Venkataramana opisuje przedsiębiorczość jako „działania obejmujące identyfikację, ocenę oraz eksploatację szans na wprowadzenie nowych produktów i usług, sposobów organizowania rynków, procesów oraz surowców poprzez organizację wysiłków w sposób, jaki dotychczas nie występował” (Shane i Venkataraman 2000). W tej definicji odkreśla się dynamiczny i innowacyjny charakter działań przedsiębiorczych i koncentruje się na wykorzystaniu okazji w sposób dotychczas niespotykany.

W niniejszym rozdziale przedsiębiorczość jest postrzegana głównie jako proces prowadzenia firmy, co znajduje odzwierciedlenie w podejściu stosowanym również przez polskich badaczy, takich jak Glinka (2008) lub Kuciński (2010). W kontekście przedsiębiorczości migrantów warto także uwzględnić różnorodność tematów i podejść badawczych, co podkreślają Glinka i Freling (2024). Te wieloaspektowe ujęcia pozwalają na szerokie spojrzenie na przedsiębiorczość jako zjawisko społeczne, gospodarcze i kulturowe.

19.2.3. Przedsiębiorczość wśród imigrantów

Analizując migrację młodych Ukraińców do Polski, skupiono się na aspektach ekonomicznych, gdyż są one szczególnie ważne przy podejmowaniu decyzji o zakładaniu działalności gospodarczej. Chociaż inne motywacje (społeczne i polityczne) również mają znaczenie, to właśnie czynniki ekonomiczne, czyli możliwość poprawy standardu życia, dostęp do rozwijającego się rynku pracy i otoczenia biznesowego, mają duże znaczenie w rozwijaniu przedsiębiorczości migrantów (Kerr, Kerr 2016). Pełne zrozumienie migracji wymaga uwzględnienia tych wszystkich aspektów, co stanowi ważny kierunek dalszych badań.

Do przyczyn ekonomicznych migracji Ukraińców do Polski na pewno można zaliczyć porażkę reform ekonomicznych w latach 90. XX wieku, co przełożyło się na (Fedyczak, Kwiatkowski 2017):

- likwidację przedsiębiorstw i zniesienie wielu miejsc pracy, zwłaszcza w sektorze górniczym oraz przemyśle ciężkim we wschodniej części Ukrainy;
- brak stabilności ekonomicznej i finansowej;
- brak stabilności kursu walutowego;
- deprecjację hrywny;
- recesję;
- inflację;
- bezrobocie;
- niskie zarobki, których często nie wystarcza nawet na pokrycie kosztów życia;
- ogromną skalę korupcji;
- nepotyzm, czyli faworyzowanie członków rodziny;
- niewypłacanie pensji oraz masowe zjawisko bezpłatnych urlopów, na które byli wysyłani pracownicy, ponieważ firmy, ze względu na problemy finansowe, nie były w stanie zapłacić wynagrodzenia.

W następnym etapie migrację Ukraińców do Polski wspierała liberalizacja prawa polskiego w 2007 roku oraz wydarzenia związane z EURO 2012 (Kuspys 2008), a od 2022 roku – wojna z Rosją.

Przedsiębiorczość wśród imigrantów to zjawisko polegające na zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej przez migrantów w kraju przyjmującym (Glinka 2018b). Proces ten nie ogranicza się wyłącznie do aspektów ekonomicznych, jest także narzędziem integracji społecznej oraz sposobem na budowanie niezależności finansowej i zawodowej. Przedsiębiorczość wśród imigrantów, w przypadku Ukraińców w Polsce, jest wynikiem połączenia różnych motywacji, zarówno planowanych, jak i wynikających z okoliczności, jakie napotykają po przyjeździe do nowego kraju.

19.3. Analiza wyników badań

Wyniki przeprowadzonych badań dostarczają cennych informacji na temat motywacji, wyzwań oraz doświadczeń młodych Ukraińców, którzy zdecydowali

się osiedlić w Polsce i rozpocząć działalność gospodarczą. Analiza odpowiedzi pozwala zrozumieć nie tylko przyczyny ich migracji, ale także czynniki wpływające na wybór miejsca zamieszkania oraz proces adaptacji w nowym środowisku. Wyniki ukazują również, jak wsparcie instytucjonalne i lokalne otoczenie biznesowe wspomagają rozwój ich przedsiębiorczości. Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że występują dwa główne rodzaje emigracji, które skłoniły respondentów do opuszczenia swojego kraju i wyjazdu do Polski, zachodniego sąsiada. Są to: chęć poprawy swojego bytu w przyszłości przez uzyskanie odpowiedniego wykształcenia (emigracja edukacyjna) oraz emigracja polityczno-ekonomiczna związana z wojną toczącą się na terytorium Ukrainy. To właśnie te podstawowe czynniki miały wpływ na decyzję o emigracji do Polski podejmowaną przez badanych młodych ludzi z Ukrainy.

Na podstawie odpowiedzi można wywnioskować, że Warszawa, jako stolica, stała się naturalnym wyborem miejsca zamieszkania dla badanych respondentów. Wszyscy uczestnicy badania wybrali to miasto świadomie, licząc na to, że zapewni im ono odpowiednie możliwości rozwoju na wielu płaszczyznach, poczynając od edukacji przez wybór ścieżki zawodowej aż po życie prywatne. Jedynie Respondentka 1 miała wcześniej okazję mieszkać w innym polskim mieście, dokładnie w Przemyślu, jednak szybko przeniosła się do Warszawy, ponieważ w dużym mieście pokładała nadzieje na lepszą przyszłość. Stąd też Warszawa, jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej, stała się naturalnym wyborem respondentów, ponieważ to w tym mieście toczyło się ich życie, mieli pozytywne doświadczenia związane z tym miejscem i nie chcieli tego zmieniać.

19.4. Przedsiębiorczość Ukraińców w Polsce

Choć zakładanie przedsiębiorstw przez Ukraińców w Polsce nie zawsze jest ich pierwotnym celem w momencie decyzji o migracji, w wielu przypadkach intencja ta rozwija się po osiedleniu się w Polsce. Często wynika to z nowych możliwości, jakie oferują rynek pracy i otoczenie biznesowe, a także z potrzeby dostosowania się do realiów życia w nowym kraju. Polska, jako kraj o stabilnej gospodarce i rozwijającym się rynku, oferuje korzystne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej, co sprzyja realizacji ambicji przedsiębiorczych.

Jedną z głównych przyczyn migracji przedsiębiorczej Ukraińców jest dążenie do stabilności życiowej i zawodowej. W obliczu kryzysu gospodarczego

i politycznego na Ukrainie Polska jawi się jako kraj z przewidywalnymi warunkami życia oraz możliwością rozwoju zawodowego. Dla wielu migrantów stabilność ta jest podstawą zarówno do życia osobistego, jak i zawodowego.

Kolejnym ważnym czynnikiem są możliwości biznesowe w Polsce. Przyjazne regulacje prawne, dostępność funduszy unijnych oraz programów wsparcia przedsiębiorców zachęcają migrantów do podejmowania działalności gospodarczej. Rynek polski, szczególnie w dużych miastach, takich jak Warszawa, zapewnia dostęp do rozwiniętej infrastruktury biznesowej, a także otwiera perspektywy współpracy międzynarodowej.

Bliskość kulturowa i geograficzna między Polską a Ukrainą również liczą się w migracji przedsiębiorczej. Wspólne elementy kultury, podobieństwa językowe oraz doświadczenia historyczne sprzyjają integracji Ukraińców w polskim społeczeństwie, co jest szczególnie ważne przy prowadzeniu biznesu. Te ułatwienia kulturowe pomagają migrantom szybciej nawiązywać relacje biznesowe i społeczne niezbędne do sukcesu przedsiębiorczości.

Opisując zjawisko przedsiębiorczości wśród imigrantów z Ukrainy, warto podkreślić, że jest ona nie tylko wynikiem indywidualnych aspiracji, ale również odpowiedzią na warunki społeczno-ekonomiczne oraz możliwości, które oferuje Polska. Migracja ta przyczynia się do wzbogacenia polskiego rynku i integracji Ukraińców, a jednocześnie umożliwia im realizację celów zawodowych i osobistych w nowym środowisku.

Na decyzję o założeniu własnej działalności gospodarczej w Polsce wpłynęły czynniki przede wszystkim ekonomiczne, czyli chęć poprawy swojej sytuacji materialnej, dlatego respondenci kierowali się przede wszystkim motywacjami negatywnymi w tym procesie takimi, jak:

- dążenie do poprawy warunków bytowych,
- ograniczony dostęp do alternatywnych form zatrudnienia,
- trudności w znalezieniu pracy na podstawie umowy o pracę oraz niezadowalający poziom wynagrodzenia.

Motywacje pozytywne również miały swój udział w decyzji, chociaż na podstawie badań można wywnioskować, że miały one stosunkowo mniejsze znaczenie u badanych respondentów. Tu zaliczyć można:

- chęć rozwoju zawodowego,
- przedsiębiorczość,
- odwagę,

- poczucie niezależności i sprawczości,
- wiarę we własne kompetencje.

Wyniki badań wykazały, że osoby przebywające w Polsce przez krótki czas często szybko podejmowały decyzję o założeniu własnej działalności gospodarczej. Sugeruje to, że długość pobytu w Polsce nie była głównym czynnikiem decyzji o rozpoczęciu działalności. Zamiast tego ważne były inne czynniki, jak: realistyczne spojrzenie na możliwości oferowane przez rynek pracy oraz świadomość własnych umiejętności i ich potencjalnego zastosowania w nowym otoczeniu. Z badań wynika, że większość respondentów nie miała doświadczenia w prowadzeniu własnej działalności gospodarczej przed przyjazdem do Polski. Jedynym wyjątkiem była Respondentka 1, która prowadziła działalność w Ukrainie, jednak krótko. Jej przypadek pokazuje, że porównanie doświadczeń między krajami może być trudne, mimo że obecnie zajmuje się tą samą branżą w Polsce. Świadczy o tym jej wypowiedź:

Miałam swoją działalność w Ukrainie, ale dopiero zaczynałam. Gdy uciekliśmy przed wojną, nie mogłam się na początku tutaj odnaleźć. Chciałam robić to samo, co robiłam (jestem wizażystką), szukałam tutaj pracy. Na początku zaczynałam pracę bez umowy, ale to mi się nie opłacało. Chciałam przenieść swoją firmę do Polski, ale przecież nie przeniosłam tutaj moich klientów. Potem okazało się, że założenie działalności w Polsce jest proste, dlatego zaczęłam wszystko od początku.

Wypowiedź ta pokazuje, że istotnym czynnikiem wpływającym na decyzję o założeniu działalności gospodarczej w Polsce była prostota procedur rejestracyjnych oraz potrzeba szybkiego dostosowania się do nowych warunków życia. Respondentka wskazuje również na trudności związane z budowaniem bazy klientów w nowym kraju, co jest wyzwaniem szczególnie dla osób zajmujących się usługami wymagającymi bezpośredniego kontaktu z klientem.

Przykład ten odzwierciedla również szerzej obserwowaną tendencję – migranci często podejmują decyzję o rozpoczęciu działalności gospodarczej po przyjeździe do nowego kraju, kiedy zidentyfikują możliwości rynkowe oraz zrozumieją realia lokalnego rynku pracy.

Pozostali respondenci mieli porównanie jedynie na gruncie teoretycznym, gdyż ich znajomi i rodzina po stronie ukraińskiej prowadzą własne

działalności, jednakże oni sami nie orientują się dostatecznie dobrze w tamtejszych rozwiązaniach prawnych. Na przykład Respondent 2 prowadził do tej pory kilka rodzajów działalności z różnych branż:

- IT,
- meble,
- samochody,

dlatego ma duże doświadczenie ogólne jako przedsiębiorca.

Respondent 3, Respondentka 4, Respondent 5 i Respondentka 6 na prowadzenie działalności gospodarczej zdecydowali się dopiero po przyjeździe do Polski. Ciekawą opinię wyraził Respondent 5:

Nie miałem doświadczenia prowadzenia biznesu w Ukrainie, ale wiem, jak to jest i mam dużo znajomych przedsiębiorców tam, dlatego powiem, że nie różni się aż tak mocno, jeśli chodzi o PKD, usługi też są pokrewne i odzwierciedlają podobne potrzeby rynkowe. Warto jednak zauważyć, że każdy kraj ma swoje specyficzne regulacje, wymagania podatkowe oraz aspekty kulturowe, które mogą wpłynąć na sposób prowadzenia działalności gospodarczej.

Respondentów poproszono o porównanie ich wiedzy i porównanie podejścia do przedsiębiorczości między Ukrainą a Polską. Respondentka 1 zwróciła uwagę na lepsze perspektywy rozwoju w Polsce niż w Ukrainie. Specyfika jej branży spowodowała, że dużo czasu zajęło jej zbudowanie bazy klientów w nowym kraju. Jednak dzięki dużemu doświadczeniu zawodowemu i umiejętnościom początek był udany, a kwalifikacje umożliwiły szybki rozwój.

Respondent 2 zauważył, że w Ukrainie decyzja o założeniu działalności gospodarczej wynika głównie z braku atrakcyjnych ofert pracy. Respondent 3 zaznaczył, że w obecnych warunkach trudno to analizować i że dopiero po wojnie będzie można to ocenić. Zauważył natomiast, że w Polsce założenie takiej działalności jest proste, ale konkurencja duża. Zdaniem Respondenta 5 w Ukrainie jest łatwiej założyć taką działalność, a sam proces jej prowadzenia nie jest tak skomplikowany jak w Polsce. Dochodzą do tego kwestie finansowe, a niższe koszty pracy, wynajmu nieruchomości oraz ogólnie niższe koszty życia przekładają się na atrakcyjność prowadzenia działalności gospodarczej w Ukrainie. Tak mówił Respondent 5:

To sprawia, że przedsiębiorcy mogą osiągnąć konkurencyjność cenową, zwłaszcza w sektorach opartych na pracy. Z drugiej strony, Polska oferuje silniejsze wsparcie dla przedsiębiorczości w kontekście infrastruktury, dostępu do rynków międzynarodowych oraz innowacyjności. Możliwości do skalowania biznesu i osiągnięcia większego zasięgu są zdecydowanie większe w Polsce, jak również klimat biznesowy i regulacje prawne w Polsce są bardziej stabilne i przewidywalne, ale sam proces prowadzenia nie jest łatwy i niestety polityka jest taka, że przedsiębiorca musi ponosić dużo kosztów i aktualny rząd robi wszystko, aby tych przedsiębiorców było mniej, obecnie próbują to jakoś opanować.

Respondentka 4 i Respondentka 6 nie miały zdania na ten temat, bo nie mają wystarczającej wiedzy do prowadzenia własnej działalności gospodarczej w Ukrainie, gdyż swoją przygodę z własnym biznesem rozpoczęły stosunkowo niedawno i wyłącznie w Polsce, dlatego skupiają się na pracy oraz rozwoju zawodowym tutaj. Są osobami młodymi i nie miały okazji do tej pory poznać ukraińskiego podejścia do prowadzenia biznesu, wzorują się więc na tym, co obserwują w Polsce.

Oceniając prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce, z wypowiedzi respondentów można wywnioskować, że są oni zadowoleni z decyzji biznesowych, które podjęli na danym etapie życia. Cieszą się, że zasilają grono przedsiębiorców w Polsce. Uważają, że na rynku pracy panuje obecnie bardzo duża konkurencja, co z kolei wyzwała większą kreatywność wśród przedsiębiorców. Jednocześnie doceniają to, że w Polsce jest dobra infrastruktura do rozwoju przedsiębiorczości, a takie inicjatywy często kierowane są także do obcokrajowców. Z racji swojego pochodzenia mogli korzystać ze szkoleń różnych instytucji, z doradztwa i dofinansowania na założenie bądź rozwój własnej działalności gospodarczej w Polsce. Zwracają także uwagę na skomplikowane przepisy polskiego prawa, które w ich mniemaniu często się zmieniają i trudno być z nimi na bieżąco. Respondenci dostrzegają plusy i minusy bycia przedsiębiorcą w Polsce, ale mają też poczucie braków, jakie występują w ich ojczyźnie, dlatego są świadomymi uczestnikami rynku.

Opisując swoją przyszłość w Polsce, Respondentka 1 zaznaczyła, że aktualnie skupia się na teraźniejszości, z której jest zadowolona, natomiast w przyszłości chciałaby zamieszkać we Francji. Póki co, nie zna tamtego języka na poziomie wystarczającym do rozpoczęcia życia i pracy na poziomie takim jak w Polsce. Respondent 2 skupia się na stanie obecnym, ponieważ stosunkowo niedawno zaczął prowadzić nową działalność z zakresu IT i chce ją rozwijać,

gdyż widzi bardzo duży potencjał tej branży. Jest elastyczny w swoich działaniach i otwarty na to, co przyniesie mu przyszłość, gdyż ma odpowiedni kapitał społeczny. Respondent 3 nie planuje zmian w tej sferze życia, tym bardziej że jego biznes ma się świetnie, rozwija się i przynosi mu satysfakcjonujący dochód. Respondentka 4 generalnie jest otwarta na zmiany, ale dobrze mieszka się jej w Polsce, prowadzi własny interes tutaj, gdyż zna język polski, więc nie ma problemów komunikacyjnych, i uważa, że do Ukrainy nie ma po co wracać przez wzgląd na panującą tam sytuację. Respondent 5 jest elastyczny i dostosowuje się do panujących warunków na rynku i zmieniających się regulacji prawnych, dlatego jest zadowolony ze swojej obecnej sytuacji oraz pozycji zawodowej. Respondentka 6 planuje zostać w Polsce na stałe i rozwijać tutaj swoją działalność gospodarczą. Póki co jest na początku swojej drogi jako przedsiębiorca, wszystkiego się uczy, jest zdeterminowana i ma nadzieję, że z czasem to zaowocuje finansowo. Reasumując: uczestnicy badania jako młodzi przedsiębiorcy czują się obywatelami Europy i nie odbiegają marzeniami, pasjami ani celami zawodowymi od innych ludzi w podobnym wieku, zamieszkujących Stary Kontynent.

Respondenci wykazywali otwartość na przyszłe zmiany i nie obawiali się podejmowania nowych wyzwań, w tym ewentualnych zmian miejsca zamieszkania. Charakteryzowały ich niezależność, przedsiębiorczość oraz dążenie do samorealizacji i satysfakcji. Skupiali się na teraźniejszości i na osiąganiu bieżących celów. Dopóki ich biznesy przynosiły odpowiedni dochód i satysfakcję, pozostawali przy podjętych inicjatywach, choć nie wykluczali ewentualnych zmian w przyszłości, traktując je jako naturalną część współczesności.

Jednocześnie respondenci, którzy mieszkali w Polsce najdłużej, zauważyli istotną zmianę w podejściu Polaków do Ukraińców w ciągu ostatniej dekady. Początkowo zdarzały się przypadki dyskryminacji, jednak z biegiem lat ich częstotliwość znacząco spadła. Pozostała część badanych nie była w takich sytuacjach osobiście, choć słyszała o pojedynczych negatywnych zachowaniach. Transformacja ta wynika z różnych czynników społecznych i kulturowych, które miały wpływ na wzajemne relacje obu narodów.

Zmiany w postrzeganiu Ukraińców przez Polaków można przypisać kilku głównym przyczynom.

1. Zmiany pokoleniowe — młodsze pokolenia Polaków nie odwołują się do historycznych konfliktów i są bardziej otwarte na współpracę międzynarodową.

2. Umieędzynarodowienie i otwartość na inne nacje – proces ten sprzyjał lepszemu asymilacji Ukraińców w polskim społeczeństwie.
3. Dobra asymilacja Ukraińców – bliskość językowa, kulturowa i geograficzna ułatwiła integrację i budowanie pozytywnych relacji społecznych.
4. Świadomość braków kadrowych – Polacy coraz częściej dostrzegają, że Ukraińcy wypełniają lukę na rynku pracy, którą pozostawiają polscy pracownicy wyjeżdżający na Zachód.
5. Większa otwartość Polaków na wschodnich sąsiadów – postawa ta jest dodatkowo wzmocniona przez współczucie i solidarność wywołane wojną na Ukrainie.

Postrzeganie Ukraińców zmieniło się w ciągu ostatnich lat przez dramatyczne wydarzenia i doświadczenia wojny toczącej się na ich terytorium. Widząc dramat swoich sąsiadów, Polacy stali się jeszcze bardziej przyjaźni, otwarci i pomocni dla ludności zza wschodniej granicy. Młodzi Ukraińcy biorący udział w badaniu potwierdzili jednogłośnie, że w tych czasach najważniejsze jest życie w bezpiecznym kraju, i doceniają pod tym względem Polskę. Uważają, że nasz kraj stwarza obecnie dobre warunki do życia oraz rozwoju zawodowego, dlatego odnajdują się w tych warunkach jako przedsiębiorcy. Wybór miejsca zamieszkania, jakim była Warszawa, był dobrą decyzją z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczych inicjatyw. Widzą to zwłaszcza prowadzący biznes offline, jednak takie możliwości oferuje obecnie większość dużych miast europejskich. Wszyscy młodzi przedsiębiorcy pochodzący z Ukrainy, którzy wzięli udział w badaniu, podkreślają, że są zadowoleni ze swoich decyzji o założeniu działalności gospodarczej w Polsce. Czują tu wsparcie instytucjonalne i społeczne, mogą rozwijać się zawodowo, a to dostarcza im satysfakcji i motywacji do podejmowania kolejnych inicjatyw.

Podsumowanie

W rozdziale przedstawiono przedsiębiorczość młodych Ukraińców w Polsce, ze szczególną rolą miasta Warszawy, w którym przeprowadzono badanie. Choć zakładanie przedsiębiorstw przez Ukraińców w Polsce nie zawsze jest ich pierwotnym celem w momencie decydowania o migracji, to w wielu przypadkach intencja ta rozwija się po osiedleniu się w Polsce. Jak przedstawiono w badaniu, czynniki negatywne często dominowały nad pozytywnymi podczas

podejmowania decyzji o założeniu działalności gospodarczej. Można w tym aspekcie dostrzec elementy przedsiębiorczości „wymuszonej”, charakterystycznej dla Polski lat 90., kiedy założenie firmy stawało się ucieczką przed pracą poniżej kwalifikacji lub przed obciążeniami podatkowymi. Przedsiębiorczość stawiała się więc sferą samorealizacji, niemożliwą do osiągnięcia w pracy etatowej. Ukraińcy, poszukując swojego miejsca na rynku, dużo szybciej mogli się zaadaptować dzięki zakładaniu własnych firm. Jest to szczególnie istotne w kontekście inwazji rosyjskiej na ten kraj i przybycie uchodźców do Polski. Zgodnie z teorią Kirznera, przedsiębiorczość po raz kolejny stanowiła element wyrównawczy i stabilizujący rynek, gdzie pracownicy o wysokich kwalifikacjach mogli znaleźć dla siebie miejsce na rynku pracy. Warto zwrócić uwagę, że większość respondentów nie miała doświadczenia w prowadzeniu własnej działalności gospodarczej przed przyjazdem do Polski. Co również wspiera argumentację wskazującą na elementy przedsiębiorczości „wymuszonej”. Teza ta powinna być przedmiotem dalszych badań zwłaszcza ilościowych.

Jedną z głównych przyczyn migracji przedsiębiorczej Ukraińców jest dążenie do stabilności życiowej i zawodowej. W obliczu kryzysu gospodarczego i politycznego na Ukrainie Polska wydaje się krajem oferującym przewidywalne warunki życia oraz możliwość rozwoju zawodowego. Dla wielu migrantów stabilność ta jest ważna zarówno dla życia osobistego, jak i zawodowego. Drugą ważną cechą przedsiębiorczości Ukraińców prezentowaną w tym badaniu jest oparcie się na szansie rynkowej. Polska dawała inne przewagi konkurencyjne niż Ukraina. Nasz kraj oferował realne możliwości wzrostu opartego na czynnikach innych niż koszty pracy. Nie jest to więc klasyczny model przedsiębiorczości „wymuszonej”, a realizacja części jego elementów. Ukraińcy z jednej strony poszukiwali możliwości realizacji swoich kompetencji, z drugiej – dostrzegali potencjał rynkowy i możliwość zysku. Dalsze badania pozwoliłyby na dostarczenie wielu jeszcze wniosków, zwłaszcza do określenia wpływu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych na podejmowanie przez Ukraińców działań przedsiębiorczych.

Bliskość kulturowa i geograficzna między Polską a Ukrainą również ma duże znaczenie w procesie migracji przedsiębiorczej. Wspólne elementy kultury, podobieństwo językowe oraz doświadczenia historyczne sprzyjają integracji Ukraińców w polskim społeczeństwie, co jest szczególnie ważne w prowadzeniu biznesu. Te ułatwienia kulturowe pomagają migrantom szybciej nawiązywać relacje biznesowe i społeczne, które są niezbędne do sukcesu przedsiębiorczości.

Bibliografia

- Dabić M., Vlačić B., Paul J. i in. 2020. *Immigrant entrepreneurship: A review and research agenda*, Journal of Business Research, nr 113, s. 25–38.
- Fedyczak S., Kwiatkowski S. 2017. *Ukraina po 1991 roku: wyzwania gospodarcze i polityczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Glinka B. 2008. *Kulturowe uwarunkowania przedsiębiorczości w Polsce*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Glinka B. 2018a. *Znaczenie badań przedsiębiorczości imigrantów dla nauk o zarządzaniu*. Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, nr 161, s. 163–174.
- Glinka B. 2018b. *Przedsiębiorczość migrantów w Polsce: wyzwania i perspektywy*. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, nr 19(3), s. 31–48.
- Glinka B., Freiling, J. red. 2024. *De Gruyter Handbook of Migrant Entrepreneurship*, De Gruyter, Berlin.
- Hart M., Bonner K., Levie, J. 2016. *Global entrepreneurship monitor: United Kingdom 2016 monitoring report*, https://www.enterpriseresearch.ac.uk/wp-content/uploads/2017/07/GEM-UK-2016_final.pdf; dostęp: 10.10.2024.
- Kacperska E., Kacprzak M., Kmieć D. i in. 2019. *Migracje międzynarodowe w Europie – trendy, problemy, wyzwania*, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa.
- Kerr S.P., Kerr W.R. 2016. *Immigrants play a disproportionate role in American entrepreneurship*. Harvard Business Review, <https://hbr.org/2016/10/immigrants-play-a-disproportionate-role-in-american-entrepreneurship>; dostęp: 10.10.2024.
- Kuciński K. 2010. *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*. Difin, Warszawa.
- Kuspys P. 2008. *Współpraca gospodarcza Polski i Ukrainy*. Gospodarka Narodowa. The Polish Journal of Economics, nr 223(4), s. 41–57.
- Paszkowicz M.A., Hrynenko A. 2019. *Przyczyny i skutki migracji zarobkowych z Ukrainy do Polski*, Kijowski Narodowy Uniwersytet Ekonomiczny, Kijów, <https://bazekon.uek.krakow.pl/gospodarka/171588439>; dostęp 10.10.2023.
- Shane S., Venkataraman S. 2000. *The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research*, Academy of Management Review, nr 25(1), s. 217–226.
- Timmons J.A. 1999. *New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century*, Irwin/McGraw-Hill, Boston.
- Zawadzka M. 1998, *Słownik łacińsko-polski*, PWN, Warszawa.